

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економіки та управління
Обліково-фінансовий факультет

Кафедра українознавства

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Методичні рекомендації для семінарських занять для здобувачів вищої освіти
освітнього ступеня «Молодший бакалавр» спеціальності 071 «Облік і
оподаткування» денної форми навчання здобувачів вищої освіти

МИКОЛАЇВ

2021

УДК 130.2:168.522

К90

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету ННІ економіки та управління Миколаївського національного аграрного університету від 30.08. 2021 р. протокол № 1.

Укладач:

Побережець Г.С. - асистент кафедри українознавства Миколаївського національного аграрного університету

Рецензенти:

Березовська Т.В. - кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства Миколаївського національного університету.

Ревенко В.В. - кандидат історичних наук, викладач

ВСТУП

Основним завдання вищої школи України на сучасному етапі є підготовка не лише вузьких спеціалістів з обраного фаху, а й формування у здобувачів вищої освіти цілісної системи знань про закономірності культурного процесу людства. З часом все більше усвідомлюємо важливість залучення до історичного минулого народу, нації ознайомлення з традиціями світової цивілізації та її культурного розвитку. Це — невід’ємна складова частина життя і діяльності кожної інтелігентної людини.

Метою вивчення дисципліни: раціональне засвоєння студентами інтегральної культури народів світу, розкриття її багатства через призму національної культури як домінуючої складової, усвідомлення тієї незаперечної істини, що тільки діалог світових культур дозволяє досягнути глибини й особливості національної культури.

Важливе місце у цьому процесі належить дисципліні “Культурології”, що викладається у всіх вищих навчальних закладах України. Основним завданням курсу є: формувати цілісне уявлення про культурне середовище й місце в ньому людини; відтворювати універсальний образ світу в його динамічному розвитку; розрізняти справжні духовні цінності людства (театр, мистецтво, літературу, живопис) від їх підробок, спотворень та антиподів; осмислювати як єдиний комплекс живопис, поезію, релігію та інші сфери творчості того чи іншого народу, відкривати глибини його естетичних уподобань у конкретний історичний період; сприймати сучасне суспільство як планетарну цивілізацію з переплетенням різних культур; плідно жити, мислити і діяти у просторі багатьох культур, раціонально використовуючи їх вплив на свою професійну творчість; органічно співвідносити культуру із соціальним і природним середовищем, щоб вища освіта науковця, педагога або фахівця-професіонала була дійсно повноцінною; спрямувати мистецтвознавчу орієнтацію на часткову компенсацію браку гуманітарних знань, формування естетичних поглядів особистості й усвідомлення важливості духовних сфер соціального буття.

Як самостійна галузь знання наука про культуру виникла у другій половині ХХ століття. Термін “культурологія” пов’язують із працями американського культуролога Л. Уайта (1900–1975) і походить від латинського *cultura* — “обробіток”, “виховання”, “освіта” та грецького *logos* — “слово”, “вчення”. Культура є суто людським явищем, яке виникає на противагу природним. Культурологія, особливо в українській системі освіти, є досить складною, внаслідок неструктурованості, сукупністю знань, перед якою на сьогоднішній день стоїть актуальне питання визначення предмета та методу дослідження, зокрема у співвідношенні “світове — національне”.

До системи компетентностей належать:

К. Здатність розв’язувати типові спеціалізовані завдання та практичні проблеми під час професійної діяльності у сфері обліку та оподаткування, або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів бухгалтерського обліку і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Програмні результати навчання:

ПРН 5. Проявляти вміння працювати самостійно і в команді, проявляти лідерські якості, нести професійну відповідальність за результати роботи, дотримуватися етичних принципів, норм та стандартів професійної етики.

ПРН 17. Демонструвати навички культури історичного мислення, вміння оцінювати культурно-психологічний розвиток українського суспільства.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ ТЕОРІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Лекційне заняття

Тема 1. Культура як наука

Поява людини на території сучасної України. Палеоліт і мезоліт. Неолітична революція. Енеоліт. Трипільська культура. Територія й населення. Етнічні процеси. Розклад первіснообщинного ладу. Кіммерійці. Скіфія. Праслов'яни скіфської доби. Мала Скіфія. Сармати. Античні міста-держави Північного Причорномор'я і Криму. Початок великого переселення народів.

Key words: culturology, task, factor, innovation, interdependence (культурологія, завдання, фактор, інновація, взаємозалежність).

Проблемні запитання та завдання

1. З якими дисциплінами пов'язана культурологія?
2. У чому виявляється інтегративність культурологічного знання?
3. Що є предметом культурології як науки?
4. Які науки утворюють систему культурологічного знання?
5. Що таке універсальна картина світу?
6. Яке місце культурологічного підходу в контексті сучасних трансформаційних процесів у освіті?
7. У чому полягає сутність психологічної концепції культурологічного аналізу?
8. Що таке архетипи?
9. У чому полягає світоглядне значення концепції А.Тойнбі?
10. Дайте свою оцінку ігровій концепції культури.

Практичне заняття

Тема 1. Культурологія як наука

План

1. Культурологія як навчальна дисципліна.
2. Витоки культури, її місце та роль в історії людства.
3. Поняття і сутність культури.
4. Функції культури.
5. Основні концепції культури та їх сутність.

Теми для повідомлень та рефератів

1. Феномени культури як інформаційно-семіотична модель.
2. Національні моделі світу і людини.
3. Статус культурології та їх взаємовідносини з іншими науками.
4. Проблеми соціокультурної динаміки і культурогенезу.

Творче завдання

1. Ознайомтесь з однією з праць видатних культурологів. Визначте її концептуальні засади. Охарактеризуйте провідні ідеї. Викреслити зайве.

Культурологія — наука про закони колективного існування людей; культурологія — наука про закони природи і суспільства; культурологія — наука про ціннісно-смісловий зміст людського життя; культурологія —

наука про закони психічної діяльності людини; культу-рологія — наука про національні особливості культурного буття людей; культурологія — наука про історичну динаміку фундаментальних принципів життєдіяльності людини і суспільства.

2. Розділити на дві частини.

Духовно-ціннісний досвід, управління, космізм, розум, технологічність, дух, маса, органічність, урбанізм, творча діяльність особистості, матеріально-технічний досвід, цивілізація, еліта, механістичність, гуманістичність, форма соціальної організації життя, культура, співробітництво.

3. Розділити на дві частини.

Міра, містична єдність, "аполонічне", трагіко-героїчне, раціональне, спокій, ірраціональне, ілюзійно-оптимістичне, "діонісичне", безмірність, порушення спокою, індивідуальність.

Лекційне заняття

Тема 2. Генезис культури

Найдавніше свідчення про існування людської культури. Етапи розвитку людського суспільства. Принципи періодизації. Колективна трудова діяльність як передумова виникнення культури. Розвиток первісної культури, її типологічні ознаки й досягнення. Соціальна система як культура.

Формування первісних вірувань і культової свідомості (фетишизм, тотемізм, анімізм, магія). Різновиди первісного мистецтва. Міфи та їх значення для розвитку народної творчості.

Перехід від комунальної праобщини до дуальної організації. Матріархат. Патріархат.

Становлення і розвиток жанрів українського фольклору, його мотиви й персонажі у творах літератури та мистецтва.

Key words: testimony, signs, achievements, origin, varieties (свідчення, ознаки, досягнення, походження, різновиди).

Проблемні запитання та завдання

1. У чому сутність проблеми культурогенезу?
2. Охарактеризуйте світосприйняття архаїчної людини.
3. Що таке міфічна модель світобудови?
4. Назвіть причини появи міфологічного світосприйняття.
5. Як у міфах представлена міфічна історія світу?
6. Відшукайте в українському мистецтві, народній творчості образи, що символізують світове дерево.
7. Яке місце посідає ритуал в житті первісної людини?
8. Як означається буття людини в архаїчному світі?
9. Порівняйте уявлення людини про себе в первісній та сучасній культурах.
10. Які риси первісної культури властиві сучасній цивілізації?

Практичне заняття

Тема 2. Генезис культури

План

1. Антропо-та соціокультурогенез первісності.
2. Міфологічна модель світу. Міфомодель слов'янського світу.
3. Людина в архаїчній культурі.

Теми для повідомлень та рефератів

1. Первісні примітивні вірування.
2. Міфологічне світосприйняття первісної людини.
3. Вчені-культурологи – дослідники архаїчної культури.

Творче завдання

1. *Відишуйте в українському мистецтві, народній творчості образи, що символізують світове дерево.*

2. *Порівняйте уявлення людини про себе в первісній та сучасній культурах.*

„ Одностаїно прийнята населенням України ідея незалежного розвитку як такого, що миттєво веде до процвітання, досить швидко була зруйнована”.

„ Певно, ніякі об'єктивні фактори, що свідчать, що рівень життя в Україні не знижується, не впливають на людську свідомість так, як міфологія, закладена комуністичним суспільством”.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. КУЛЬТУРА ДАВНЬОГО ЧАСУ

Лекційне заняття

Тема 3. Культура цивілізації

Вплив культури Стародавнього Сходу на розвиток світового та вітчизняного культурного процесу. Найдавніші центри людської цивілізації.

Модель світу й людини давньосхідної культури. Роль месопотамської цивілізації в історії людства. Шумеро-вавилонська культура.

Періодизація культури династичного Єгипту (Раннє царство. Давнє царство, Середнє царство). Становлення етнічної спільності єгиптян. Релігія. Писемність. Держава й право. Архітектура.

Особливості індійської культури. Індійська міфологія. Релігія. Мистецтво архітектури й скульптури. Література.

Життя й побут семітських племен. Створення алфавітного письма. Перехід до монотеїзму. Біблія – історико-культурна пам'ятка світової культури.

Основні напрями китайської культури. Китайська міфологія. Мистецтво й техніка.

Key words: influence, model of the world, formation, tribes (вплив, модель світу, формація, племена).

Проблемні запитання та завдання

Що є спільного і відмінного у світомоделях Месопотамії і Давнього Єгипту?

Якою є модель часу в давньосхідних культурах?

Як усвідомлює себе людина в давньосхідних культурах?

Порівняйте ідеал людини в культурах Давнього Сходу й античності.

Чому в античній традиції втілювався героїчний тип краси?

Практичне заняття

Тема 3. Культура цивілізації

1. Світоглядні та художньо-естетичні особливості культури Месопотамії та Єгипту.
2. Людина в давньосхідних культурах.
3. Особливості культури Стародавньої Індії та Китаю.

Теми для повідомлень та рефератів

1. Шумери як родоначальники всієї вавилонської культури.
2. Мистецтво стародавніх єгиптян.
3. Ідеологія й культура Давнього Китаю.
4. Релігійно-філософські течії у духовній культурі Індії.

Творе завдання

1. Викреслити зайве.

Релігійна культура, шумеро-вавилонська культура, політична культура, ренесансна культура, художня культура, молодіжна культура, наукова культура, економічна культура.

2. Викреслити зайве.

Китайська цивілізація, індійська цивілізація, єгипетська цивілізація, давньогрецька цивілізація, персидська цивілізація, давньоримська цивілізація, іудейська цивілізація.

Лекційне заняття

Тема 4. Антична культура

Зміст поняття «античність». Періодизація античної культури, її роль у світовій історії. Міфологія – основа давньогрецької культури. Провідні мистецькі форми та стильові напрями у розвитку стародавньої культури Греції.

Етапи розвитку культури Стародавньої Греції. Найдавніший період: егейська (крито-мікенська) культура. Гомерівський чи ранньоархаїчний період. Архаїчний період. Класичний період. Еллістичний період.

Еллінізм – завершальний етап розвитку давньогрецької культури. Світовідчуття нової епохи в мистецтві й літературі. Еллін – новий тип людини. Культура міст-держав Північного узбережжя Причорномор'я.

Релігія, культура й мистецтво етрусків. Республіканський період Давнього Риму. Імператорський період Давнього Риму.

Key words: concept, development, coast, religion, culture (концепція, розвиток, узбережжя, релігія, культура).

Проблемні запитання та завдання

1. Які причини породили відмінність космогонічних моделей у давньогрецькій і давньоримській традиціях?
2. Порівняйте ідеал людини в культурах Давнього Сходу й античності.
3. Чому в античній традиції втілювався героїчний тип краси?
4. У чому виявляє себе вплив античної традиції на формування системи західних цінностей?

Практичне заняття
Тема 4. Антична культура

План

1. Культура Стародавньої Греції: логос, чуттєвість, гармонія.
2. Культурний феномен еллінізму: космополітизм та індивідуалізм (остання третина IV ст. до н.е. - I ст. до н.е.).
3. Традиції та спадкоємність культури Стародавнього Риму.
4. Українська культура на перехресті скіфо-сарматського та античного світів.

Теми для повідомлень та рефератів

1. Наукові досягнення давньогрецької цивілізації.
2. Людина в античній культурі.
3. Римське право: загальна характеристика та значення.
4. Давньогрецька література та театр.
5. Скіфська та сарматська культура.
6. Культура Ольвії.

Творче завдання

1. Розділити на дві частини.

Свобода волі, монотеїзм, цілісність світу, герой, духовність, лінійний час, ідол, Середньовіччя, зовнішнє, подвиги, двосвітність, тілесність, коловий час, страстотерпець, Давній час, особистісність абсолюту, політеїзм, внутрішнє, фаталізм, видіння, ікона, космологічність абсолюту.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ЗАХІДНОХРИСТІЯНСЬКА ТА СХІДНОХРИСТІЯНСЬКА КУЛЬТУРА В ЕПОХУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ І РЕНЕСАНСУ. ДОБА БАРОКО І ПРОСВІТНИЦТВА

Лекційне заняття

Тема 5. Культура Середніх віків: Візантія, Європа, слов'яни, Київська держава

Матеріальні основи середньовічного суспільства, його становість й корпоративність. Утворення світових релігій. Складання основних націй й національних держав.

Ідеологія християнства та її світоглядні засади. Церква як домінанта духовного життя середньовічної культури. Теоцентризм.

Імперія Карла Великого й формування етнокультурної спільності народів Західної Європи.

Становлення матеріальних й духовних онов культури. Язичницькі вірування й людина. Упровадження християнства на русі. Роль церкви у формуванні суспільства й владних структур. Архітектура. Образотворче мистецтво. Освіта й книжково-перекладна діяльність.

Особливості розвитку, етапи формування становлення культури. Періодизація, утворення української народності й нації. Соціальна структура суспільства.

Причини виникнення ісламу, його суть та політичний ідеал.

Key words: christianity, beliefs, art, church, architecture (християнство, вірування, мистецтво, церква, архітектура).

Проблемні запитання та завдання

1. Охарактеризуйте соціокультурну ситуацію в середньовічній Європі.
2. Як виникла і чим займалася інквізиція?
3. Які фактори формують феномен європейської культури?
4. Порівняйте світоглядний комплекс східноєвропейської та західноєвропейської культур.
5. У чому своєрідність середньовічного світобачення?

Практичне заняття

Тема 5. Культура Середніх віків: Візантія, Європа, слов'яни, Київська держава

План

1. Духовно-культурна спадщина Візантійської імперії.
2. Європейська культура епохи середньовіччя.
3. Культура та дохристиянські вірування давніх слов'ян.
4. Культура Київської Русі.

Теми для повідомлень та рефератів

1. Особливості суспільно-філософської думки Середньовіччя.
2. Християнство та культурне піднесення України-Русі.
3. Іконописна творчість давньоруських майстрів.
4. „Повість врем'яних літ” – видатна пам'ятка стародавньої Русі.
5. „Слово о полку Ігоревим” – перлина давньоруської літератури.

Творче завдання

1. Яку модель світового простору представлено в тексті Августина Блаженного? Як вона відображена в архітектурі, живописі, театрі, музиці?

“Два гради нечестивих і праведних — існують від початку людського роду, і перебудуть довіку. Тепер же громадяни обох живуть разом, однак бажують різного, в день же Суду поставлені будуть окремо.

Земний град створено любов'ю до самих себе, доведеною до презирства до Бога, небесний — любов'ю до Бога, доведеною до презирства до самого себе.

Небесний град вічний; там ніхто не народжується, тому що ніхто не вмирає; там істинне й повне щастя, яке є даром Божим. Звідти ми отримали запоруку віри на той час, поки, подорожуючи, зітхаємо про красу його”.

Лекційне заняття

Тема 6. Культура епохи Ренесансу

Утворення націй та національних культур.

Християнський антропоцентризм (Н. Кузанський, П. делла Мирандолла)

Головні риси Північного Відродження та його ідеологія.

Утвердження абсолютизму. Формування нових світоглядних орієнтирів. Зростання національних особливостей культурного життя.

Особливості архітектури й образотворчого мистецтва (Д. Берніні, Ф. Борроміні, П.-П. Рубенс, А. ван Дейк, Х. ван Рейн Рембранд).

Key words: features, absolutism, orientation, art, ideology (риси, абсолютизм, орієнтація, мистецтво, ідеологія).

Проблемні запитання та завдання

1. Що ви знаєте про походження терміну „гуманізм”?
2. Якою є художня концепція гуманізму ?
3. Які гуманістичні ідеали Ренесансу були втілені у витворах мистецтва, архітектури, літератури?
4. Що пропагували провідні діячі Відродження?

Практичне заняття

Тема 6. Культура епохи Ренесансу

План

- 1.Формування та світоглядні засади культури Ренесансу.
- 2.Ренесансний титанізм та його прояви.
- 3.Ренесанс в українській культурі.

Теми для повідомлень та рефератів

- 1.Романський та готичний архітектурні стилі.
- 2.Куртуазна поезія.
- 3.Побутові типи Відродження.
- 4.Ренесансний антропоцентризм.

Творче завдання

1.Герой якого типу світосприймання постає в рядках вірша українського поета Івана Домбровського? Знайдіть йому подібних в українському портретному мистецтві.

*Велич була на смиреннім обличчі у нього такою,
Що дивувались героєві тому свої і чужинці...
Схожим на Марса він був і на лева могутньої сили, —
Тож і не дивно, що цвяхи міцні міг руками ламати...
Потяг до зброї і велич душі не послабили ані
Справи освітні удома ні гойні поля і маєтки.*

Лекційне заняття

Тема 7. Культура доби бароко та Просвітництва

Зростання ролі знань і освіти у розвитку людства. Французькі просвітники (Ж.-Ж. Руссо, Вольтер, Д. Дідро, Ш. Монтеск'є).

Класицизм та його естетичні засади. Раціоналізм – філософське підґрунтя стилю. Ідеологічні основи класицизму.

Православні церковні братства та їх роль у розвитку національної культури. Поширення друкарства. Становлення національної вищої школи. Києво-Могилянська академія.

Key words: principles, rationalism, classicism, printing, academy (принципи, раціоналізм, класицизм, поліграфія, академія).

Проблемні запитання та завдання

1. Порівняйте світо модель Нового часу і Середньовіччя.
2. Порівняйте світо модель Нового і Давнього часу. Яким є уявлення про часові виміри світу в культурі Нового часу?
3. Яким є ідеал людини в Новій культурі?
4. Які суперечливі моральні уроки несе в собі культура Нового часу?
5. Чим можна пояснити динаміку стилів у культурі Нового часу?
6. У чому полягають особливості світосприйняття барокової культури?

Практичне заняття

Тема 7. Культура доби бароко та Просвітництва

План

1. Риси новоевропейської культури XVII ст. Просвітництво. Енциклопедизм.
2. Художні стилі в європейській культурі XVII- XVIII ст.
3. Розвиток освіти та наукових знань в Україні. Книгодрукування.
4. Феномен українського бароко.

Теми для повідомлень та рефератів

1. Ідеї „освіченого абсолютизму в Європі та Росії.
2. Фламандське та голландське мистецтво доби бароко.
3. Рококо в європейському мистецтві.
4. Мистецтво французького класицизму.
5. Народження європейського роману.

Творче завдання

1. Відкриття якої особливості буття людської свідомості представлено уривком з тексту великого розуму України Кирила Транквіліона-Ставровецького? Яка культурна традиція стала сценою дослідження цієї проблеми? Яке наукове відкриття можна розглядати як обґрунтування цієї особливості? Як цей новий антропологічний досвід відображено у творах культури?

„И тако сотвори бог чоловіка з двоякої битности — небесна и земна. Тіло видимое — от земли, душа же невидима — от небеси. И прето чоловік есть світ и тьма, небо и земля, ангел и звір. И постави его бог в границах смерти и живота, посреди величества и смирения. Чудное злучення — дух и плоть, смерть и живот”.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. КУЛЬТУРА XIX І ПОЧАТКУ XXI СТ.

Лекційне заняття

Тема 8. Культура Новітнього часу

Універсалізм культурного процесу. Еволюція національних культур.

Основні принципи романтизму як ідейно-художнього напрямку. Група «Буря й натиск» (Й.-В. Гете, Й.-Г. Гердер).

Нові літературні жанри (О. Де Бальзак, Ч. Діккенс, Г. Флобер, Стендаль, Л. Толстой, Ф. Достоевський). Натуралізм (Е. Золя, Е. І. Ж. Гонкури).

Імпресіонізм – визначне явище у живописі та скульптурі (Е. Мане, К. Моне, О. Ренуар, Е. Дега, К. Пісарро, О. Роден).

Key words: universalism, process, evolution, romanticism, painting (універсалізм, процес, еволюція, романтизм, живопис).

Проблемні запитання та завдання

1. Яким є місце людини в світомоделі бароко?
2. Якою є світоглядна й антропологічна концепції українського романтизму?
3. Що спільного в романтизмі та символізмі і що їх різнить?
4. Якими є досягнення і недоліки реалістичного світобачення?

Практичне заняття

Тема 8. Культура Новітнього часу

План

1. Світоглядні засади та головні напрями розвитку європейської культури XIX ст.
2. Класицизм, романтизм, реалізм – провідні течії в культурі XIX ст.
3. Кризові явища в культурі другої половини XIX ст. та пошуки шляхів виходу з неї.

Теми для повідомлень та рефератів

1. Німецький та французький романтизм: спільне та розбіжності.
2. Натуралізм в європейській літературі та мистецтві.
3. Французькі імпресіоністи.
4. Криза реалізму в європейській літературі та мистецтві XIX ст.
5. Стилізуючий модерн в європейському мистецтві.

Творче завдання

1. Розділити на дві частини.

Бал, почуття, механістична модель світу, хаос, при-ватність, Левицький, Бетховен, Ватто, класицизм, Моцарт, пікнік, розум, Руссо, Прево, порядок, Державін, Буше, громадянськість, чуттєва модель світу, рококо, Давід, криза абсолютизму, раціоналізм, Вольтер, торжество абсолютизму, сенсуалізм.

2. Розділити на дві частини.

Ірраціоналізм, соціальність, позитивізм, Стендаль, Мусоргський, Панас Мирний, втеча від дійсності, портрет, Пушкін, жанр, раціоналізм, романтизм, симфонія, Шевченко, екстравертність, романс, ністет до дійсності, Тургенєв, Шопен, Делакура, індивідуалізм, Репін, Байрон, суб'єктивізм, інтровертність, реалізм.

Лекційне заняття

Тема 9. Українське національно-культурне відродження

Романтизм в українській літературі (Т. Шевченко, П. Гулак-Артемовський,

І. Срезневський, М. Костомаров, Л. Боровиковський, В. Забіла).

Фундатори нової української літератури в Галичині (М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький, М. Устинович).

Український живопис (Т. Шевченко, К. Трутовський, І. Сошенко, А. Мокрицький, М. Сажан, О. Сластіон, І. Соколов. Музика (С. Гулак-Артемівський, М. Лисенко, А. Вахнянин, С. Людкевич). Становлення нової української літератури та літературної мови (І. Котляревський,

Г. Квітка-Основ'яненко, Т. Шевченко, Марко Вовчок, Панас Мирний, І. Франко). Формування української реалістичної музики (М. Лисенко, П. Ніщинський, М. Аркас). Театральне мистецтво. Аматорський театр першої половини ХІХ ст.

Діяльність І. Котляревського та Г. Квітки-Основ'яненка, застосування українського професійного театру (М. Кропивницький, М. Старицький).

Елементи імпресіонізму у творчості українських письменників (Леся Українка, М. Коцюбинський, О. Кобилянська), художників (О. Мурашко, М. Бурачек).

Key words: romanticism, art, impressionism, creativity, music (романтизм, мистецтво, імпресіонізм, творчість, музика).

Проблемні запитання та завдання

1. Якою є світоглядна й антропологічна концепції українського романтизму?
2. Який зв'язок існує між розповсюдженням ідеї романтизму і становленням українознавства?
3. Що передбачає процес національно-культурного відродження?
4. Поясніть, чому національно-культурне відродження зароджується в середовищі українського дворянства?

Практичне заняття

Тема 9. Українське національно-культурне відродження

План

1. Суспільно-політичні та історичні умови розвитку української культури.

2. Роль інтелігенції в національно-культурному відродженні України першої половини ХІХ ст.

3. Місце Т.Г.Шевченка в українській та світовій культурах.

4. Українська культура другої половини ХІХ - поч. ХХ ст.

Теми для повідомлень та рефератів

1. Романтизм в українській літературі (кінець ХVІІІ - поч. ХІХ ст.).

2. Внесок І.Котляревського у відродження нової української національної культури.

3. Діяльність західноєвропейських митців по зображенню і розвитку національної культури (кінець ХVІІІ - поч. ХІХ ст.).

4. Т.Шевченко – видатний майстер українського образотворчого мистецтва.

Творче завдання

1. Чому, на вашу думку, нова українська література починається переспівом класичного твору давньоримської літератури – „Енеїди” Вергілія? Певною підказкою можуть слугувати роздуми культуролога М.Поповича:

„По́за будь-яким сумнівом, „Енеї́да” Котляревського належить до численних сміхових, „низьких” переспівів класичного Вергілієвого твору ... Вергілієва „Енеї́да” – етногенетична легенда: там розповідається про звитяжні дії родоначальника римлян, засновника римського народу і римської держави ... Поема „Енеї́да”, з якої починається нова українська література, немовби написана на берегах класичного твору римської літератури, як писалися на берегах священних текстів грубі „чернецькі жарти” ... На місце вимірної гекзаметрами класичної й класицистської цілісності прийшов все-таки не хаос – прийшла якась внутрішня цілісність низового життя, просякнута відчуттям свободи”.

Лекційне заняття

Тема 10. Головні напрямки розвитку західноєвропейської культури XIX –XXI ст.

Техногенна цивілізація, її вплив на формування особистості та процеси розвитку культури. Нові підходи у визначенні ролі матеріальних та духовних цінностей людства.

Провідні стилі в літературно-мистецькому житті: реалізм, модернізм, символізм, футуризм, конструктивізм, абстракціонізм, урбанізм, авангардизм та ін. Поява кіно та телебачення. Постмодерн і сучасність.

Творчі пошуки шляхів розвитку української культури в 20-30-х роках. Становлення українського модернізму (символізм, футуризм, неокласицизм).

Український мистецький авангард (М. Бойчук, К. Малевич, О. Богомазов, О.Новіков, М. Паращук). Український модерний театр (Л. Українка, В. Винниченко, Л. Курбас).

Програма культурного будівництва та її здійснення за часів тоталітаризму. Соціалістичний реалізм як творчий метод у розвитку української культури в радянську епоху (П. Тичина, В. Сосюра, М. Рильський, М. Стельмах, О. Гончар, М. Самокиш та ін.).

Key words: society, futurism, urbanism, realism, era (суспільство, футуризм, урбанізм, реалізм, епоха).

Проблемні запитання та завдання

1. У чому виявляється глобалізм новітньої культури?
2. Якими є взаємодії природничо-наукових і гуманітарних процесів у сучасній культурі?
3. Порівняйте модель світу в новій і новітній культурах.
4. Яким є художній дискурс новітньої культури?
5. Які види мистецтва домінують в новітній культурі?

Практичне заняття

Тема 10. Головні напрямки розвитку західноєвропейської культури XIX –XXI ст.

План

1. Модернізм – культурний феномен XX ст.
2. Тоталітаризм і культура.
3. Сучасна масова культура.
4. Течія постмодернізму в культурі межі XX-XXI ст.

5.Український культурний Ренесанс та його загибель.

6.Національне культуротворення на шляху від подолання тоталітаризму до незалежності (друга половина ХХ ст.).

Теми для повідомлень та рефератів

1.Масова культура і суспільна свідомість у II пол. ХХ ст.

2.П.Пікасо- феномен мистецтва ХХ ст.

3.Е.Ллойд-Уебер і розвиток рок-опери.

4.Соціалістичний реалізм як явище культури тоталітарного суспільства.

5.Основні тенденції розвитку моди ХХ ст.

6.Цілісність українського культурного простору. Культура діаспори.

Тестове завдання

1. Особистість постіндустріального суспільства — герой:

а) екзистенціалізму;

б) експресіонізму;

в) модернізму;

г) постмодернізму;

д) абсурдизму.

2. Альтернативність, плюралізм, прийняття суперечностей — художня парадигма:

а) модерну;

б) авангарду;

в) модернізму;

г) постмодернізму;

е) постімпресіонізму.

3. Концепція "людини-ситуації" притаманна культурі:

а) XVI ст.;

б) XVII ст.;

в) XVIII ст.;

г) XIX ст.;

д) XX ст.

4. У словах "Насправді ніякої дійсності не існує. Існує лише безмежна кількість наших версій про неї, кожна з яких є хибною, а всі вони разом — взаємосуперечливими" - сформульовано концепцію:

а) експресіонізму;

б) футуризму;

в) абстракціонізму;

г) абсурдизму;

д) постмодерну.

5. Ідея абсурдності життя є провідною концепцією:

а) експресіонізму;

б) абстракціонізму;

в) екзистенціалізму;

г) сюрреалізму;

д) концептуалізму.

6. Синергетична картина світу моделюється:

- а) романтизмом;*
- б) реалізмом;*
- в) модерном;*
- г) модернізмом;*
- д) постмодернізмом.*

7. Розгублена людина в таємничому непізнанному світі — філософська концепція:

- а) експресіонізму;*
- б) сюрреалізму;*
- в) постмодернізму;*
- г) абсурдизму;*
- д) абстракціонізму.*

8. Особистість суспільства масового споживання — герой:

- а) сюрреалізму;*
- б) поп-арту;*
- в) концептуалізму;*
- г) соц-арту;*
- д) абстракціонізму.*

9. Доба Новітнього часу позначена домінуванням мистецтв:

- а) просторових;*
- б) часових;*
- в) синтетичних;*
- г) просторових і часових;*
- д) візуальних.*

10. Відчуження людини у ворожому їй світі — філософська концепція:

- а) експресіонізму;*
- б) сюрреалізму;*
- в) абстракціонізму;*
- г) концептуалізму;*
- д) поп-арту.*

ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Агеєва В. П. Українська культура ХХ – початку ХХІ століть. Кн. 2 / редкол.: М. Г. Жулинський (голов. ред.) та ін. Київ, 2011. 1031 с.
2. Ажнюк Б. М. Українська культура ХХ – початку ХХІ століть. Кн. 1. Київ, 2011. 862 с.
3. Дашкевич Я. Національна самосвідомість українців на зламі ХVІ-ХVІІ ст. Сучасність. 2015. № 3. С. 65–74.
4. Демкович-Добрянський М. Україна і Росія. Львів ; Краків ; Париж : Просвіта, 2018. 206 с.
5. Залізник Л. Л. Від склавинів до української нації. Київ : Либідь, 2016.
6. Залізник Л. Л. Походження українців: між наукою та ідеологією. Київ : Либідь, 2018.
7. Жолтовський П. М. Монументальний живопис на Україні ХVІ-ХVІІІ ст. Київ : Наукова думка, 2017.
8. Липа Ю. І. Призначення України. Львів : Просвіта, 2018. 270 с.
9. Крисаченко В. С., Мостяєв О. І. Україна: природа і люди. Київ : НІСД, 2019. 623 с.

Допоміжна література

1. Діброва В. Проблема збереження національної тотожності за умов тоталітаризму. Слово і час. 2015. №3. С.15-23.
2. Енциклопедія постмодернізму. Київ : Основи, 2015.
3. Історія світової і вітчизняної культури / за ред. Бичко А. К. Київ : Либідь, 2018. 392 с.
4. Корнієнко Н. Українська та російська ментальність: проекція в сучасне. Слово і час. 2018. № 7. С. 3-9.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. Надбання української національної культури як складова світової культури. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4502> (дата звернення: 15.04.2018).

Законодавчо-нормативні акти

1. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-VI : станом на 2 жовт. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (дата звернення: 11.04.2021).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ ТЕОРІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ.....	5
Тема 1. Культура як наука.....	5
Тема 2. Генезис культури.....	6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. КУЛЬТУРА ДАВНЬОГО ЧАСУ.....	7
Тема 3. Культура цивілізації.....	7
Тема 4. Антична культура.....	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ЗАХІДНОХРИСТИЯНСЬКА ТА СХІДНОХРИСТИЯНСЬКА КУЛЬТУРА В ЕПОХУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ І РЕНЕСАНСУ. ДОБА БАРОКО І ПРОСВІТНИЦТВА.....	9
Тема 5. Культура Середніх віків: Візантія, Європа, слов'яни, Київська держав.....	9
Тема 6. Культура епохи Ренесансу.....	10
Тема 7. Культура доби бароко та Просвітництва.....	11
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. КУЛЬТУРА ХІХ І ПОЧАТКУ ХХІ СТ.....	12
Тема 8. Культура Новітнього часу.....	12
Тема 9. Українське національно-культурне відродження.....	13
Тема 10. Головні напрямки розвитку західноєвропейської культури ХІХ –ХХІ ст.....	15
ЛІТЕРАТУРА.....	18

Навчальне видання

Культурологія

Методичні рекомендації

Укладач:

Побережець Ганна Степанівна

Формат 60x 841/ 16 Ум. друк. арк..

Тираж прим. Зам. N

Надруковано у видавничому відділі

Миколаївського національного аграрного університету

54020, м. Миколаїв, вул.. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК N 4490 від 20.02.2013р.